

**PATTERNS OF PSYCHOLOGICAL ACTIVITY IN THE GENERAL
EDUCATION SYSTEM REGARDING STUDENT ANTISOCIAL
BEHAVIOR**

**MODELE ALE ACTIVITĂȚII PSIHOLOGICE ÎN SISTEMUL
DE ÎNVĂȚĂMÂNT GENERAL CU PRIVIRE LA
COMPORTAMENTUL ANTISOCIAL AL ELEVULUI**

CUCER Angela,

Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic, UPSC „I.Creangă”

<https://orcid.org/0000-0001-9304-9791>

Rezumat: Literatura de specialitate, precum și cercetările proprii confirmă faptul că devierile de comportament la elevi prezintă o tot mai mare frecvență, gama factorilor de risc fiind în continuă creștere pe fundalul crizei de valori existente în societate și pe fondalul globalizării. Prin dimensiunile pe care le are, fenomenul constituie o problemă psihologică și socială deosebit de actuală, ceea ce reclamă studierea atentă a cauzelor, a formelor de manifestare, a modelelor activității psihologice cu referire la comportamentul antisocial al elevului. În acest articol prezentăm unele modele ale activității psihologice în sistemul de învățământ general.

Cuvinte-cheie: comportament antisocial, model cognitiv –comportamental, mecanisme psihologice, modelul asistenței psihologice de urgență, metafora (metoda analogiilor), instruire paradoxală; contaminare emoțională; negocieri interne; profilaxie, evaluare psihologică, intervenție.

Abstract: The specialized literature, as well as our own researches, confirm the fact that behavioral deviations in students show an increasing frequency, the range of risk factors being constantly increasing against the background of the crisis of values existing in society and against the background of globalization. Due to its dimensions, the phenomenon constitutes a particularly current psychological and social problem, which calls for careful study of the causes, the forms of manifestation, the models of psychological activity with reference to the student's antisocial behavior. In this article we present some models of psychological activity in the general education system.

Keywords: antisocial behavior, cognitive-behavioral model, psychological mechanisms, emergency psychological assistance model, metaphor (method of analogies), paradoxical training; emotional contamination; internal negotiations; prophylaxis, psychological assessment, intervention.

Analiza a surselor științifice ne-a demonstrat că există mai multe modele a activității psihologice în sistemul de învățământ general cu referire la comportamentul antisocial al elevilor.

Psihologul Дубинин, С. Н. în baza concepției stimulării mecanismelor psihologice în procesul de intervenție a elaborat *Modelul de implementare a activităților psihologice și pedagogice pentru corectarea efektivă a comportamentului deviant al personalității* [4].

Modelul cuprinde componentele (teoretico - metodologice, procedura de activitate, control-evaluare), care sunt interdependente și presupun o realizare sistemică a scopului principal – asigurarea eficacității corectării comportamentului deviant al personalității prin intermediul mecanismelor psihologice. Se consideră că prin de asigurarea stimulării direcționate a procesului de funcționare a mecanismelor psihologice, ținând cont de determinanții socio-psihologici care determină dezvoltarea acestuia, intervenția psihologică în cazul comportamentului antisocial/deviant devine mai eficace. Modelul dat asigură: utilizarea pe deplin a principalelor mecanisme psihologice și factorii de dezvoltare și formare a personalității; eficacitatea activităților educaționale și corecționale la toate nivelurile prin consolidarea lor motivațională și componente valorice; crează condiții favorabile auto dezvoltării și autoeducației a persoanei.

La implementarea acestui Model trebuie respectate următoarele condiții:

- condiții socio-pedagogice generale: sociale, geografice, regionale, etnice, culturale;
- condiții social-pedagogice specifice:
 - a. climatul psihologic din grupul social (familie, grup de studiu, mici asociații obștești); corespunderea condițiilor materiale de viață la normele acceptate în societate;
 - b. condițiile de studiu și de muncă elevilor și cadrelor didactice, inclusiv starea mediului educațional, organizarea mediului educațional (activități), condiții temporare, sanitare și igienice, asigurarea mijloacelor tehnice și a literaturii necesare;
 - c. starea sferei valoric motivaționale a sistemului educațional;
 - d. condiții organizatorice și pedagogice.

La baza *Modelul cognitiv-comportamental*, descris de către M. Săsărman și A. Chișcu stă premisa existenței unei legături, cu dublă determinare, între ceea ce gândesc (gânduri, convingeri), ce simt (emoții și senzații) și ceea ce fac oamenii. Legăturile dintre aceste componente formează mecanismul ce se află în spatele comportamentului infracțional, iar intervenția (procesul de schimbare cognitivă și comportamentală), presupune identificarea, prin autoobservare, a gândurilor și emoțiilor periculoase care duc la comportament infracțional și învățarea unor strategii de stopare, adaptate fiecărei persoane, a mecanismului.

Din cest considerent pe lângă construirea unei motivații pentru schimbare în lucrul cu tinerii, adolescenții au nevoie să învețe: să recunoască un gând (care poate fi o imagine, un cuvânt sau un șir de cuvinte), emoțiile, senzațiile, comportamentul și diferența dintre fiecare dintre ele; să observe legătura dintre ele; să recunoască situațiile asociate (contextele în care apar anumite gânduri, emoții, senzații și comportamente) și, în mod particular, să identifice situațiile periculoase (acele situații care pot duce la comportamente infracționale); să-și observe propria minte în situații obișnuite de viață, iar apoi în situații periculoase; să identifice tiparul comportamentului infracțional, cu ajutorul buletinului de gânduri, pe care va trebui să-l utilizeze în mod curent pentru a arăta felul în care își pot observa propria minte; să identifice distorsiunile cognitive specifice care îl duc la comportament infracțional; modalități proprii, eficiente de intervenție în tipar (de oprire a sa); strategii eficiente de controlul furiei. *Buletinul de gânduri* este principalul instrument, alături de *jocurile de rol*, de *auto-schimbare comportamentală* și cuprinde următoarele părți: *Situația*, *Gândurile*, *Emoțiile*, *Senzațiile*, *Acțiunea*.

În cadrul Centrului pentru Asistență Psihologică de Urgență, IEP, Universitatea de Stat de Psihologie și Educație din Moscova, Moscova, Rusia, doctorul în psihologie, cercetător științific coordonator al laboratorului de psihologie „Asigurarea științifico-metodologică a asistenței psihologice” domnul Миллер Л.В. a elaborat *Modelul asistenței psihologice de urgență* [9].

Asistența psihologică de urgență este un sistem de măsuri pe termen scurt care vizează reglarea stării psihologice, psihofiziologice și a experiențelor emoționale negative curente ale unei persoane sau unui grup de persoane

afectate de o criză sau un eveniment folosind metode profesionale care îndeplinesc cerințele situației. Obiectivele intervenției psihologice de urgență sunt: stabilizarea stării victimelor, îndepărtarea sau reducerea simptomelor acute de suferință și restabilirea funcționării independente [10].

La baza acestui model au fost puse următoarele criterii:

- Înțelegerea scopului asistenței psihologice de urgență.
- Interacțiunea interdepartamentală.
- Funcțiile și interacțiunea intra-grup a specialiștilor.
- Contingent (persoane care primesc asistență psihologică de urgență).
- Locul de muncă al specialiștilor care acordă asistență psihologică de urgență.
- Zone de influență, probleme cu care lucrează psihologii care oferă asistență.
- Durata și frecvența contactului psihologului cu persoana.
- Tehnicile/metodele folosite de psihologi.
- Etapele asistenței psihologice de urgență.

Asupra metodelor de asistență psihologică influențează mai mulți factori: caracteristicile psihologice individuale, experiență de viață; starea persoanei (sau a grupului); apartenența la un anumit grup social (vârstă, etnoculturală etc.); natura și gravitatea evenimentului; timpul scurs de la evenimentul traumatic.

Intervenția psihologică (intervenția) vizează mai mult corectarea stării și, în consecință, a comportamentului. Situațiile de criză necesită adesea ca o persoană să rezolve urgent problemele apărute (brute sau prelungite atât de mult încât au dus la o criză). Cu toate acestea, nu există întotdeauna puterea și resursele pentru a face față unei situații dificile de viață.

Intervenția psihologică poate fi efectuată folosind metode de influență psihologică, tehnici psihoterapeutice așa ca reglarea și autoreglarea psihologică.

Хабарова Т.Ю., Чайкина Н.Н., Куташова Л.А. în modelul elaborat de ei consideră că intervenția psihologică în caz de comportament antisocial se poate realiza în câteva moduri:

1. Creșterea competențelor sale psihologice și informarea copilului și cu privire la acele probleme intrapersonale cu care se confruntă.

2. Educarea prin metaforă, care este o cale simplă de a comunica cu copilul/elevul. Povestindu-i elevului că ați trecut prin aceleași probleme ca și el îi va crea încredere și va descărca situația [11].

3. Diseminarea informației în rândurile părinților, organizarea de traininguri cu ei. Astfel pot fi folosite jocuri și exerciții psihologice: „Desenele proiective”; „Imaginează-te copil”; „Privire iubitoare”, „Procurorul și avocatul”, „Concursul oratorilor”.

Totodată ei recomandă utilizarea următoarelor tehnici și metode în activitatea cu adolescenții cu comportament antisocial: informarea, metafora (metoda analogiilor), formarea legăturilor logice, formarea capacității de ași expune o dorință concretă; instruire paradoxală; formarea capacității de convingere; contaminare emoțională [5]; negocieri interne; transformarea istoriei personale. [6, 7, 8]; probe sociale; asistență în căutarea identității.

Albu E. propune modelul de *Prevenție și de terapie a devierilor de comportament la elevii preadolescenți*. Acest model se bazează pe psihoterapiile complex-integrate și integratoare, terapia complexă recuperatorie integrată sau terapie reeducatională recuperatorie, psihoterapiile comportamentale, terapia cognitivă [1].

Analiza a mai multor modele de intervenție psihologică privind comportamentul antisocial/ prosocial al copilului ne-a permis să elaborăm un *Model ipotetic al asistenței psihologice a elevilor cu comportament antisocial/prosocial* (fig. 1).

La elaborarea acestui model ne-am bazat pe *Reperete metodologice* privind activitatea psihologului în instituțiile de învățământ general, aprobate prin ordinul Ministrului Educației, Culturii și Cercetării din Republica Moldova, nr. 02 din 02.01 2018, teoria psihologizante (concentrate pe individ) ale genezei devianței, teoria devianței cognitive, L.Festinger; concepțiile savanților I. Расу, L. Savca, М.Р. Битянова, Н.Г. Осухова, Р.В. Овчарова privind asistența psihologică a copiilor din învățământul general.

Considerăm ca activitatea psihologului trebuie să fie desfășurată în mai multe *direcții*: cu copii cu comportament antisocial/prosocial; cu managerii instituției de învățământ; cu cadrele didactice din instituția de învățământ; cu părinții acestor copii. Astfel activitatea *de informare* a actorilor educaționali va contribui la formarea la ei a „culturii psihologice”, motivației și nevoii de a

căpăta cunoștințe psihologice, dorința de a le folosi în interesul propriei dezvoltări pentru a preveni devierile/abaterile ce apar la elevi. Activitatea *de prevenție/profilaxie* a comportamentului antisocial/prosocial la copiii/elevi va preveni apariția fenomenelor de inadaptare a copiilor/elevilor; va stimula comunicarea eficientă; asigura cadrele didactice, administrația, părinții cu suport psihologic necesar; identifica și neutraliza factorii care afectează negativ sănătatea profesorilor și elevilor; forma nevoia de un stil de viață sănătos în rândul tuturor participanților la procesul educațional; elabora recomandări specifice pentru profesori, părinți/reprezentanți legali privind oferirea asistenței în educația, forma și dezvoltă elevul cu comportament antisocial/prosocial.

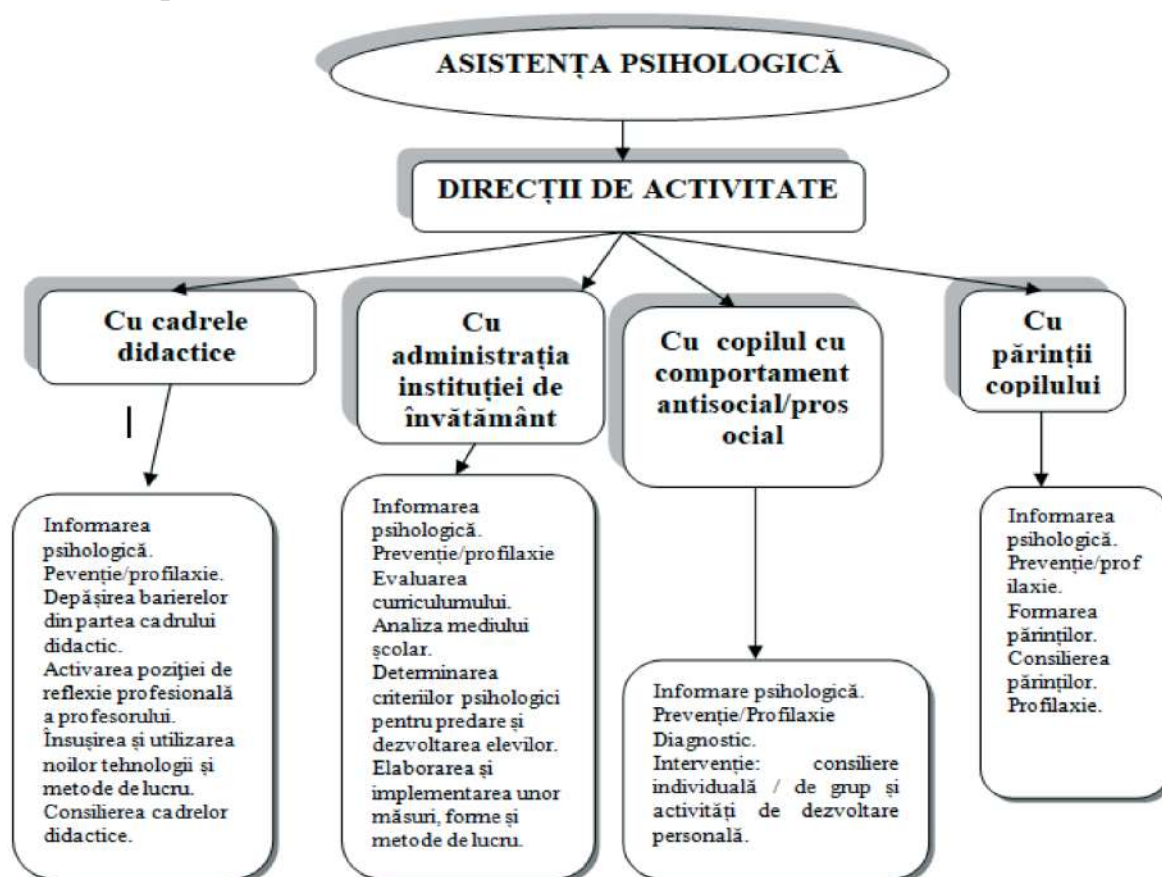

Figura 1. Model ipotetic al asistenței psihologice a copiilor cu comportament antisocial/ prosocial.

La etapa *de diagnostic*, psihologul realizează evaluarea/diagnosticarea psihologică a elevilor, determină potențialului elevului în procesul de educație și dezvoltare, în autodeterminarea profesională, identifică cauzele și

mecanismele ce stau la baza tulburărilor de comportament și adaptării psihosociale a elevului. În activitatea de intervenție (individuală /de grup) psihologul realizează: consiliere psihologică și activități de dezvoltare personală.

Totodată s-a determinat ca procesul de asistență psihologică a copiilor cu comportament antisocial/prosocial să fie efectiv este foarte important de pe ce poziție se desfășoară gestionarea activităților pedagogice de către administrația școlii: de pe poziția de management autoritar care duce la funcționarea exterioară cu succes a școlii, concentrată pe indicatorii cantitativi ai cunoștințelor, aptitudini și abilități exprimate în note, sau din punctul de vedere al dezvoltării autogovernării în echipă pedagogică care să contribuie la dezvoltarea personalității elevului și profesorului. De menționat că eficacitatea întregii activități a psihologului în sistemul educațional va depinde de coincidența scopurilor și obiectivelor rezolvate de serviciile psihologice și metodologice ale școlii.

În concluzie sperăm că modelele descrise vor ajuta psihologii din învățământul general să-și organizeze activitatea sa cu elevii ce manifestă comportament antisocial.

Notă: articolul a fost elaborat în cadrul proiectului „Bazele teoretice și metodologice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane, Cifrul: 20.80009.1606.10.

Bibliografie:

1. ALBU, E. Manifestări tipice ale devierilor de comportament la elevii preadolescenți. Prevenire și terapie. Ed:Aramis Print S.R.L. ISBN 973-85940-4-9.
2. Bazele teoretice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane: Monografie colectivă / Aglaida Bolboceanu, Oxana Paladi, Angela Potâng [et al.]; coordonatori științifici: Oxana Paladi, Angela Potâng; Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova, Institutul de Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova. – Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2021 (Print-Caro SRL). – 391 p. ISBN 978-9975-56-976-7.

3. CUCER, A. Comportamentul antisocial al copilului: concepte, reprezentări sociale, mecanisme și modele de intervenție psihologică. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale Literature, discourse and multicultural dialogue, editia a IX-a, Târgu Mureș, România, 11-12.12.2021*. Section: Psychology. Târgu Mureș: Alpha Institute for Multicultural Studies, 2021.
4. ЗАХАРОВ, А.И. Семейное консультирование как способ оптимизации и коррекции формирования личности у детей с неврозами. В: *Вестник психотерапии*, 1993, № 1, с.4-9.
5. КУТАШОВ, В.А., БАРАБАНОВА, Л.В., КУТАШОВА, Л.А. Современная медицинская психология. Воронеж: 2013.
6. КУТАШОВ, В.А. Неврология и психиатрия детского возраста / В.А. Куташов, И.Е. Сахаров. Воронеж: 2015.
7. ДУБИНИН, С.Н. Психологические детерминанты и механизмы коррекции девиантного поведения личности. Тема диссертации и автореферата по ВАК РФ 19.00.07. [citat 20.09.2023]. Disponibil: [https://www.dissercat.com/content/psikhologicheskie -determinanty-i-mekhanizmy-korreksii-deviantnogopovedeniya-lichnost](https://www.dissercat.com/content/psikhologicheskie-determinanty-i-mekhanizmy-korreksii-deviantnogopovedeniya-lichnost)
8. ЛИЧКО, А.Е. Подростковая психиатрия. Руководство для врачей / А.Е. Личко –Л.: «Медицина», 1985.
9. МИЛЛЕР, Л.В., ВИХРИСТЮК, О.В. Создание модели службы психологической помощи в экстремальных и чрезвычайных ситуациях (в рамках Инновационной образовательной программы «Формирование системы психологического образования в университете как базовом ресурсном центре практической психологии». Проект 2.3.4.8. «Экстремальная психология» Закупка № 3.1.15.3)., МГППУ. Рукопись. 2008.
10. ФЕДУНИНА, Н.Ю. Экстренная психологическая помощь: законы жанра. В: *Московский психотерапевтический журнал(теоретико-аналитическое издание)*. Специальный выпуск: экстренная психологическая помощь.2006, №4 (51), с. 6.
11. ХАБАРОВА, Т.Ю., ЧАЙКИНА, Н.Н., КУТАШОВА, Л.А. Психокоррекционная работа с девиантными подростками и их родителями. [citat 24.09.2023]. Disponibil: <http://cscb.su/n/020901/020901021.html>